

REPUBLIKA HRVATSKA

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

PERIODIČNA IZVJEŠĆA REPUBLIKE HRVATSKE O PRIMJENI MEĐUNARODNE
KONVENCIJE O UKIDANJU SVIH OBLIKA RASNE DISKRIMINACIJE

Zagreb, siječanj 2020.

SADRŽAJ

I. UVOD	1
II. ODGOVORI NA KOMENTARE IZ ZAKLJUČNOG RAZMATRANJA ODBORA ZA UKIDANJE RASNE DISKRIMINACIJE	1
Paragraf 10. – Popis stanovništva	1
Paragraf 11. – Puna primjena zakona i politika s ciljem suzbijanja diskriminacije, posebice na lokalnoj razini	2
Paragraf 12. – Suzbijanje rasne diskriminacije i zločina iz mržnje	3
Paragraf 13. – Besplatna pravna pomoć	5
Paragraf 14. – Suzbijanje diskriminacije Roma	6
Paragraf 15. – Procesuiranje ratnih zločina	11
Paragraf 16. – Zastupljenost nacionalnih manjina	14
Paragraf 17. – Državljanstvo	15
Paragraf 18. – Brak	16
Paragraf 19. – Povratak izbjeglica i prognanika i reintegracija povratnika	16
Paragraf 20. – Održivi razvoj područja od posebne državne skrbi	17
Paragraf 21. – Promicanje tolerancije	19
Paragraf 22. – Međunarodna konvencija za zaštitu prava svih radnika migranta i članova obitelji	19
Paragraf 23. – Provedba Deklaracije iz Durbana	19
Paragraf 24. – Fakultativna izjava po članku 14. Konvencije	20
III. IZVJEŠĆE O PROVEDBI ČLANAKA KONVENCIJE O UKIDANJU SVIH OBLIKA RASNE DISKRIMINACIJE	20
Članak 2. – Politika i prakse države u suzbijanju svih oblika rasne diskriminacije	20
Članak 3. – Osuda segregacije	22
Članak 4. – Osuda i suzbijanje rasističke propagande i rasističkih organizacija	22
Članak 5. – Gradanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava	23
Članak 6. – Sudska zaštita	32
Članak 7. – Mjere poduzete za prevladavanje predrasuda i diskriminacije	32
Popis relevantnih propisa i propisa navedenih u izvješću	36
Popis priloga	38

I. UVOD

Republika Hrvatska u skladu s člankom 9., stavkom 1. Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (u daljnjem tekstu: Konvencija) podnosi periodična izvješća Republike Hrvatske o primjeni Konvencije, za razdoblje od 1. siječnja 2007. do 31. prosinca 2018.

Izvješće sadrži odgovore na komentare iz Zaključnog razmatranja Odbora za ukidanje rasne diskriminacije o VI., VII. i VIII. periodičnom izvješću Republike Hrvatske (CERD/C/HRV/CO/8 od 5. ožujka 2009.) i informacije vezane uz provedbu članaka Konvencije za navedeno razdoblje.

U izvještajnom razdoblju unaprijeđen je cjelokupni sustav zaštite, poštivanja i promicanja ljudskih prava, razvojem antidiskriminacijskog zakonodavstva i institucionalnim jačanjem Ureda pučke pravobraniteljice, posebnih/specijaliziranih pravobraniteljstava i Savjeta za nacionalne manjine.

Savjetodavnu ulogu u pripremi periodičnih izvješća imala je Radna skupinu za izradu periodičnih izvješća o primjeni Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije koju su činili predstavnici mjerodavnih ministarstava, Vladinih ureda, državnih upravnih organizacija i javnih ustanova.

Nacrt izvješća predstavljen je na tematskoj sjednici Savjeta za razvoj civilnoga društva.

II. ODGOVORI NA KOMENTARE IZ ZAKLJUČNOG RAZMATRANJA ODBORA ZA UKIDANJE RASNE DISKRIMINACIJE

Paragraf 10. – Popis stanovništva

Podaci o narodnosti prikupljeni su Popisom stanovništva, kućanstava i stanova 2011¹. i odnose se na sve osobe koje su uključene u ukupan broj stanovnika. Na temelju Zakona o

---

¹Kako bi se osigurala međunarodna usporedivost podataka, metodologija primijenjena u Popisu 2011. usklađena je s Preporukama Konferencije europskih statističara za popise stanovništva i stanova 2010. godine, odnosno s uredbama 763/2008 i 1201/2009 Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije kojima se reguliraju popisi stanovništva i stanova u Europskoj uniji.

popisu stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj osoba se na pitanje o nacionalnoj pripadnosti mogla slobodno izjasniti (načelo samoizjašnjavanja). Ako se osoba na to pitanje izjasnila u smislu regionalne, vjerske ili bilo koje druge pripadnosti, popisivač je bio dužan upisati takav odgovor. No ako se osoba nije željela izjasniti, popisivač je označio odgovor „ne izjašnjava se“. U skladu s odredbama istog Zakona, pripadnici nacionalnih manjina mogli su dobiti na uvid osnovne popisne obrasce na jeziku i pismu nacionalne manjine kojoj pripadaju. Tako je prikupljanje podataka o etničkom sastavu stanovništva provedeno u skladu s Općom preporukom Odbora za ukidanje rasne diskriminacije br. 8 (1990) o samoizjašnjavanju o pripadnosti određenoj rasnoj ili etničkoj skupini.

U odnosu na raniji popis, 2011. godine uočen je porast regionalno izjašnjenih osoba (ponajprije Istrana) zatim broja Bošnjaka i Roma. Udio osoba koje su se regionalno izjasnile narastao je s 0,21 % na 0,64 %, udio Bošnjaka s 0,47 % na 0,73 % te udio Roma s 0,21 % na 0,40 % u ukupnom stanovništvu Republike Hrvatske.

Paragraf 11. – Puna primjena zakona i politika s ciljem suzbijanja diskriminacije, posebice na lokalnoj razini

Temeljni propis nacionalnog antidiskriminacijskog zakonodavstva Republike Hrvatske je Zakon o suzbijanju diskriminacije kojim se osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske. Odredbe ovog Zakona primjenjuju se na postupanje svih državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te na postupanje svih pravnih i fizičkih osoba. Poslove središnjeg tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije obavlja pučki pravobranitelj. Zakonom o pučkom pravobranitelju proširuje se nadležnost na ovlasti spram pravnih i fizičkih osoba, jača se koordinacija s posebnim pravobraniteljima te ovlasti spram sudova i omogućuje se davanje preporuka tijelima državne uprave za unapređenje zaštite ljudskih prava.

Osim nacionalnim zakonodavstvom Republika Hrvatska je jačala svoj sustav suzbijanja diskriminacije i zaštite ljudskih prava strateškim i operativnim dokumentima kao što su *Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2008. do 2011. godine*, *Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine* te *Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2008. do*

2013. godine na koji se nadovezuje Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2022.godine.

Na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor, održanima 2011. i 2015. godine, te na prijevremenim izborima za zastupnike u Hrvatski sabor održanima 2016. godine ostvarena je odgovarajuća zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina. U posebnoj, 12. izbornoj jedinici u Hrvatski sabor izabrano je osam zastupnika iz reda pripadnika nacionalnih manjina.

Nakon provedenih redovnih lokalnih izbora u 2009. , 2013. i 2017. godini te dopunskih u 2009., 2010., 2011. i 2017. godini zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u predstavničkim i izvršnim tijelima JLP(R)S u cijelosti je ostvarena.

U Registar vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, koji je uspostavljen 2011. godine, na dan 31. prosinca 2018. upisano je 155 predstavnika nacionalnih manjina, 277 vijeća nacionalnih manjina i 12 koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina.

Paragraf 12. – Suzbijanje rasne diskriminacije i zločina iz mržnje

Ustav Republike Hrvatske u članku 39. određuje da je zabranjeno i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.

Značenje izraza „zločin iz mržnje” definirano je odredbom članka 87., stavka 21. Kaznenog zakona kao „kazneno djelo počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe“. Zločin iz mržnje uzima se kao „otegotna okolnost ako ovim zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje“. Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iza riječi „etničkog porijekla“ dodana i kategorija „jezika“. Kazneni zakon rasnu i drugu diskriminaciju sankcionira kroz dva kaznena djela: kazneno djelo povrede ravnopravnosti (članak 125.) te kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju (članak 325.). Kaznenim djelom povrede ravnopravnosti inkriminira se, između ostalog, davanje

drugome povlastica ili pogodnosti glede prava navedenih u članku 14.² Ustava Republike Hrvatske. Nadalje, propisano je kažnjavanje onoga tko progoni pojedince ili organizacije zbog njihova zalaganja za ravnopravnost ljudi. Člankom 325. inkriminira se javno odobravanje, poricanje ili znatno umanjivanje određenih kaznenih djela (genocid, zločin agresije, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin) „na način koji je prikladan potaknuti nasilje ili mržnju protiv takve skupine ili pripadnika te skupine“. Propisano je i kažnjavanje onoga tko organizira ili vodi grupu od tri ili više osoba koja javno potiče na nasilje i mržnju kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina, dok je za sudjelovanje u takvom udruženju propisano kažnjavanje kaznom zatvora do jedne godine.

Radna skupina za praćenje zločina iz mržnje³ djeluju od 2010. Vlada Republike Hrvatske je 2011. usvojila *Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje* u skladu s ciljevima i mjerama iz *Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava 2008. – 2011.*

Tijekom izvještajnog razdoblja, Vlada Republike Hrvatske je usvojila i *Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016.* te se nastavilo sa sustavnim pristupom zaštiti i promicanju ljudskih prava širokim obuhvatom prioriternih područja (30 prioriternih područja, uključujući i područje suzbijanja rasne i druge diskriminacije). Vlada Republike Hrvatske je usvojila i druge strateške dokumente za unapređenje antidiskriminacijskog sustava: *Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2008. do 2013. godine* i *Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. U nacionalnim planovima istaknute su antidiskriminacijske mjere čiji su nositelji najčešće tijela državne uprave te je definiran način praćenja i vrednovanja provedbe.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske (nadalje: ULJPPNM) je 2018. godine predstavio kampanju s preporukama za suzbijanje govora mržnje u političkom prostoru, a kojom se apelira na političare da osude svaki govor mržnje.⁴

---

² U članku 14. Ustava Republike Hrvatske navodi se kako svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njihovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su jednaki pred zakonom.

³ Članovi Radne skupine su predstavnici Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Ministarstva unutarnjih poslova, Policijske akademije, Ministarstva pravosuđa, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske, Općinskog kaznenog suda u Zagrebu, Ureda pučke pravobraniteljice, Pravnog fakulteta u Zagrebu, Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske i nevladinih udruga

⁴ <https://ljudskaprava.gov.hr/vijesti/odrzan-javni-skup-na-temu-govor-mrznje-u-javnom-prostoru-povodom-obilježavanja-medjunarodnog-dana-ljudskih-prava/8488>

Ministarstvo unutarnjih poslova provodi obuku za suzbijanje zločina iz mržnje. Program je prilagođen i modificiran sukladno hrvatskoj zakonodavnoj i policijskoj praksi i educirano je 45 trenera/multiplikatora. To su uglavnom policijski službenici koji rade na poslovima suzbijanja terorizma i ekstremnog nasilja, javnog reda, prevencije, kao i predavači s Policijske akademije. . Obukom je bilo obuhvaćeno svih 20 policijskih uprava. Program je započeo 2006., ali se u revidiranom obliku pod nazivom *Training for Law Enforcement against Hate Crime* (TAHCLE) provodi i dalje, a hrvatski stručnjaci sudjeluju u njegovoj realizaciji i pružaju stručnu pomoć zemljama u regiji. Program predviđa i kontinuiranu suradnju s nadležnim državnim tijelima i nevladinim udrugama.

Suzbijanje rasne diskriminacije inkorporirano je u sve nastavne planove i programe kroz sve oblike policijskog obrazovanja, kako kroz temeljno policijsko obrazovanje i visokoškolsko policijsko obrazovanje tako i kroz segment specijalizacije, stručnog usavršavanja i osposobljavanja policijskih službenika.

Državna škola za javnu upravu unutar svog programa osposobljavanja i usavršavanja službenika u javnoj upravi kontinuirano organizira edukacije usmjerene na zaštitu i promicanje ljudskih prava. Edukacije o zabrani diskriminacije provode se u se u suradnji s Uredom pučke pravobraniteljice.

Pravosudna akademija od 2009. godine organizira edukacije za suce i državne odvjetnike usmjerene na suzbijanje diskriminacije.

Paragraf 13. – Besplatna pravna pomoć

U primjeni Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći zamijećena je potreba za unaprjeđenjem te je u skladu s tim donesen novi Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći. U novom Zakonu postupak odobravanja primarne pravne pomoći⁵ pojednostavljen je tako da se korisnici izravno obraćaju pružateljima primarne pravne pomoći. Imovinski uvjeti za odobravanje primarne i sekundarne pravne pomoći pojednostavljeni su i ublaženi u odnosu na ranije zakonske odredbe. Kao posebni oblici sekundarne pravne pomoći⁶ predviđaju se i oslobođenje od

---

⁵ Primarna pravna pomoć uključuje davanje opće pravne informacije, davanje pravnog savjeta, sastavljanje podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama, u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela, kao i zastupanje u postupcima pred javnopravnim tijelima te pravnu pomoć u izvansudskom mirnom rješenju spora.

⁶ Sekundarna pravna pomoć odnosi se na ostvarenje pravne zaštite u određenim vrstama građanskih i upravnih sudskih postupaka u vidu pravnog savjeta, sastavljanja podnesaka u postupku zaštite prava radnika pred poslodavcima, sastavljanja podnesaka i zastupanja u sudskim postupcima te pravne pomoći u mirnom rješenju spora te na oslobađanje od plaćanja troškova sudskog postupka i oslobađanje od plaćanja sudskih pristojbi.

plaćanja troškova sudskog postupka te oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi, s tim da se oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi može ostvariti u svim sudskim postupcima.

Pri Ministarstvu pravosuđa registrirano je 49 udruga i tri pravne klinike koje su ovlaštene za pružanje primarne pravne pomoći. Sredstva za pružanje primarne pravne pomoći ovlaštenim udrugama i pravnim klinikama dodjeljuju se na temelju natječaja za dodjelu sredstava. Usmjerenost provedbe projekta na zaštitu pripadnika nacionalnih manjina i osiguranje dostupnosti pravnog savjetovanja za tu kategoriju građana vrednuje se prilikom odlučivanja o dodjeli sredstava.

Paragraf 14. – Suzbijanje diskriminacije Roma

Prema Popisu stanovništva 2011. u Republici Hrvatskoj živi ukupno 16 975 pripadnika romske nacionalne manjine (0,39 % ukupnog stanovništva), dok je prema Popisu stanovništva iz 2001. bilo 9463 deklarirana pripadnika romske nacionalne manjine (0,21 % ukupnog stanovništva). Znatno povećanje ponajviše je rezultat izjašnjavanja pripadnika romske nacionalne manjine uslijed provedbe nacionalnih strategija i programa usmjerenih na integraciju Roma i približava se broju Roma utvrđenom istraživanjima provedenim 2017. i 2018. godine kada je identificirano i mapirano ukupno 134 lokaliteta u 15 županija Republike Hrvatske na kojima živi ukupno 24 524 stanovnika pripadnika romske nacionalne manjine u ukupno 4599 kućanstava.⁷

U Hrvatski sabor bira se i jedan zastupnik, predstavnik dvanaest manje brojnih nacionalnih manjina (austrijske, bugarske, njemačke, poljske, romske, rumunjske, rusinske, ruske, turske, ukrajinske, vlaške i židovske), a od 2007. godine na to mjesto biran je predstavnik romske nacionalne manjine.

Vlada Republike Hrvatske je 2012. godine donijela *Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine*. Strategija se nadograđuje na višegodišnje iskustvo provedbe politika integracije Roma (*Nacionalni program za Rome iz 2003. i Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015.*) i usklađena je s potrebama i izazovima povezanim sa socijalnim uključivanjem Roma na lokalnoj, područnoj, nacionalnoj i europskoj razini. Strategija sadrži opće i posebne ciljeve postavljene kao smjernice za kreiranje javnih politika usmjerenih na socioekonomsko uključivanje romskih zajednica do

---

⁷ Za detaljnije informacije pogledati:

<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Roma%20Inclusion%20in%20the%20Croatian%20Society%20-%20a%20Baseline%20Data%20Study.pdf>

2020. godine. S ciljem definiranja načina provedbe i praćenja Strategije izrađeni su akcijski planovi za provedbu. ULJPPNM je koncem 2014. godine naručio neovisnu vanjsku evaluaciju Strategije i pratećeg Akcijskog plana, izrađenog u suradnji s UNDP-om, koja je temelj za daljnje aktivnosti na integraciji Roma.⁸ Sredstva za provedbu Strategije⁹ kontinuirano su povećavana.

U cilju praćenja provedbe Strategije i davanja odgovarajućeg političkog značaja pitanjima integracije pripadnika romske nacionalne manjine Vlada Republike Hrvatske je osnovala Povjerenstvo za praćenje provedbe, a struktura Povjerenstva pokazuje visoku razinu političke potpore koju integracija Roma uživa: predsjednik Povjerenstva je potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske, a potpredsjednik Povjerenstva je zastupnik Roma u Saboru. Ostale članove Povjerenstva čine, u jednakom broju, predstavnici ključnih ministarstava i pripadnici romske nacionalne manjine.

U području obrazovanja, Ministarstvo znanosti i obrazovanja provodi sljedeće mjere/aktivnosti za postizanje definiranih ciljeva Strategije: sufinanciranje roditeljskog udjela u ekonomskoj cijeni predškolskog odgoja/vrtića, sufinanciranje programa predškole, osiguravanje učenja hrvatskog jezika učenicima koji ne znaju ili nedovoljno poznaju hrvatski jezik, osiguravanje produženog boravka, škole u prirodi/izvanučioničke nastave, školskih ekskurzija, ljetnih škola, osiguravanje srednjoškolskih i visokoškolskih stipendija za učenike i studente Rome, osiguravanje smještaja u učeničke i studentske domove, te sufinanciranje opismenjavanja i osposobljavanja za odrasle Rome.¹⁰

Zahvaljujući brojnim mjerama Ministarstva znanosti i obrazovanja i lokalnih dionika, nastavljen je trend povećanja broja djece romske nacionalne manjine u predškolskom odgoju i obrazovanju, programu predškole te u osnovnoškolskom i srednjoškolskom sustavu kao i

---

⁸ Dostupno na sljedećoj poveznici:

<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Evaluation%20of%20Croatian%20NRIS%20-%20Report%20EN.pdf>

⁹ Primjerice, od 2007. do 2009. godine u Državnom proračunu Republike Hrvatske ukupno je za provođenje *Nacionalnog programa za Rome i Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma* osiguran iznos od 29.951.540,00 kuna, dok su za provođenje Strategije u 2017. godini utrošena sredstva u ukupnom iznosu od 25.607.617,33 kuna, a u 2018. godini 32.571.074,13 kuna. Brojne aktivnosti financirane su i iz drugih izvora, kao što su proračuni jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, predpristupnih i ESI fondova i programa EU, zaklada i međunarodnih organizacija.

¹⁰ Za ostvarenje i provođenje mjera nacionalne politike za obrazovanje Roma Ministarstvo znanosti i obrazovanja u 2013. izdvojilo je 8.977.778,29 kuna, dok je u 2018. godini izdvojilo sredstva u iznosu od 12.621.729, 88 kuna.

povećanje broja učenika u produženom boravku.¹¹ Najveći broj romskih učenika obrazovanje nastavlja po trogodišnjim srednjoškolskim programima što, uz relativno nisku završnost, dovodi i do razmjerno malog broja romskih studenata. Osiguranjem stipendija i smještaja u učeničke domove stvoreni su preduvjeti za povećanje broja romskih učenika oba spola koji uspješno završavaju srednju školu.¹² Tijela nadležna za obrazovanje¹³ kontinuirano ulažu napore u osiguranje kvalitete obrazovanja, što uključuje i stručno usavršavanje učitelja, nastavnika, stručnih suradnika te romskih pomagača¹⁴ u osnovnim školama.

Napori se ulažu i na području cjeloživotnog obrazovanja pa je u 2018. godini navedene programe pohađalo ukupno 475 polaznika, i to 452 polaznika u programu opismenjavanja te 23 polaznika programa osposobljavanja za prvo zanimanje. Kontinuirano se provode i druge aktivnosti kao što su prijevoz učenika, produženi boravak, organiziranje dodatne i dopunske nastave te izvannastavnih aktivnosti, organiziranje ljetnih kampova i/ili izvanškolskih aktivnosti usmjerenih na društvenu integraciju učenika pripadnika romske nacionalne manjine, stručno usavršavanje učitelja/nastavnika i stručnih suradnika s ciljem podizanja kvalitete i učinkovitosti obrazovanja učenika pripadnika romske nacionalne manjine, nabava opreme i didaktičkih sredstava.

U Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (nadalje: HZZ) kontinuirano se prikupljaju potrebni podaci za utvrđivanje broja nezaposlenih osoba pripadnika romske nacionalne manjine. Razina obrazovanja glavni je faktor otežanog zapošljavanja nezaposlenih osoba pripadnika romske nacionalne manjine. Sve evidentirane nezaposlene osobe pripadnici romske

---

¹¹ Tako je broj romske djece u predškolskom obrazovanju rastao s 350 u školskoj godini 2005/06. na ukupno 873 u školskoj godini 2014/15. te u školskoj godini 2017/18. na ukupno 1020. Uz to osiguran je i produženi boravak, iznimno važan preduvjet uspješnog završetka osnovnog obrazovanja. U osnovnoškolskom obrazovanju u školskoj godini 2006/07. bilo je ukupno 3010 učenika (podaci se nisu pratili po spolu), dok je na početku školske godine 2014/15. u osnovnoj školi bilo 5411 učenika (2750 m i 2661 ž), a 2017/18. bilo je 5134 učenika (2589 m, 2545 ž) pripadnika romske nacionalne manjine, što reflektira i paralelne trendove pada broja djece u općoj populaciji.

¹² Ministarstvo znanosti i obrazovanja stipendira sve redovite učenike srednjih škola koji su pripadnici romske nacionalne manjine, u iznosu od 5.000,00 kuna godišnje po učeniku, odnosno 500,00 kuna mjesečno tijekom nastavne godine, a za učenike koji ponavljaju razred 300,00 kuna mjesečno, odnosno 3.000,00 kuna godišnje. Godišnja stipendija za romske studente iznosila je 10.000,00 kuna.

¹³ Agencija za odgoj i obrazovanje stalno provodi edukaciju učitelja i nastavnika. Edukacije su se odnosile na teme ljudskih prava, prevencije diskriminacije i nasilja, na metode koje vode praktičnom rješavanju problema, suradnji, poduzetnosti i drugim važnim građanskim umijećima, te na upoznavanje s intelektualnim alatima za cjeloživotno učenje i drugom relevantnom literaturom. Agencija za odgoj i obrazovanje redovito organizira posebne specijalizirane seminare za romske suradnike pomagače za rad s učenicima romske nacionalne manjine. Neke od tema su: sprječavanje ranog napuštanja školovanja pomoću inkluzivnih strategija, inkluzija Roma, upravljanje raznolikošću u razredu, ravnopravnost između muškarca i žene ključ kvalitetnih obiteljskih i društvenih odnosa, Razvoj pozitivne slike o sebi i slično.

¹⁴ Rad 25 romskih pomagača, kao i rad svih drugih djelatnika u školama, financira se iz Državnog proračuna, a dodatni pomagači zapošljavaju se i na lokalnoj razini.

nacionalne manjine uključuju se u redovite aktivnosti HZZ-a i u aktivnosti usmjerene isključivo na osobe pripadnike romske nacionalne manjine, a odnose se na grupno informiranje, individualno savjetovanje te radionice. HZZ je provodio i aktivnosti koje su bile usmjerene na stvaranje pozitivne klime kod poslodavaca, s ciljem boljeg zapošljavanja osoba romske nacionalne manjine, a savjetnici za zapošljavanje ciljano su posjećivali poslodavce i održavali sastanke s različitim dionicima radi unapređenja prilika za zapošljavanje i obrazovanje Roma.¹⁵ Najnoviji podaci ukazuju na uspješnost tih aktivnosti, te se tijekom 2018. godine bilježi pad broja nezaposlenih Roma (3541 osoba 2018., u odnosu na 4206 osoba 2017.) kao i pozitivan pomak u nizu aktivnosti koje HZZ kontinuirano provodi, poput mjera za poticanje zapošljavanja gdje se bilježi porast od 18,98 % u odnosu na prethodno razdoblje te zapošljavanja na otvorenom tržištu rada (851 osoba 2018., u odnosu na 788 osoba u 2017.).

U području stanovanja i gradnje provode se brojne aktivnosti radi poboljšanja uvjeta i kvalitete stanovanja Roma. Tako je iz proračuna Republike Hrvatske financirana izrada prostornih planova te je u 9 županija za 60 lokacija naseljenih Romima izrađeno ukupno 59 prostornih planova koji su na snazi, a u četiri je županije sedam prostornih planova u fazi donošenja. Donirano je zemljište u vlasništvu Republike Hrvatske i jedinica lokalne samouprave te se od 2013. godine osiguravaju sredstva za postupke ozakonjenja nezakonito izgrađenih stambenih zgrada u više županija s većim brojem Roma. Na primjer, posebno su plaćeni svi troškovi postupaka ozakonjenja za oko 800 nezakonito izgrađenih kuća u kojima žive Romi te je do kraja 2018. godine ozakonjeno 40 % kuća, uz mogućnost oslobađanja od posebne naknade za ozakonjenje zgrada za socijalno ugrožene pripadnike romske nacionalne manjine, ako se radi o građevinama koje su im jedina nekretnina u vlasništvu.

U sklopu programa pretpristupne pomoći Europske unije (PHARE 2005, PHARE 2006, IPA 2008) provedeni su projekti izgradnje infrastrukture ukupne vrijednosti veće od 6 milijuna EUR-a u 6 naselja u Međimurskoj županiji, s ukupno oko 6000 stanovnika. JLP(R)S također su poduzimale aktivnosti na poboljšanju stambenih uvjeta za romsku nacionalnu manjinu. Osobito je značajan razvoj integriranih pilot intervencija planiranih kombiniranjem dostupnih

---

¹⁵ Primjer pozitivne prakse je i program poticanja poduzetništva i obrta *Poduzetnički impuls* u kojem se ističe da je prilikom ocjenjivanja projektnih prijedloga moguće ostvariti i do 30 % dodatnih bodova za posebno poticane skupine poduzetnika koji su u nepovoljnom društvenom položaju (kao što su žene poduzetnice, osobe s invaliditetom, pripadnici romske nacionalne zajednice, prijavitelji s potpomognutog područja), čime se povećava prolaznost projektnih prijedloga prijavitelja iz tih skupina i područja.

fondova (Europski fond regionalnog razvoja i Europski socijalni fond), pri čemu su u jednoj mikroregiji (Baranja) ciljna skupina bili pripadnici romske nacionalne manjine.

Kada je riječ o redovitom pohađanju nastave romske djece, prema redovitim izvješćima centara za socijalnu skrb pripadnici romske nacionalne manjine koriste brojne opće mjere pa je tako potrebno kontinuirano unaprjeđivati suradnju s osnovnim školama i savjetodavni rad s roditeljima i djecom kako bi se roditelje uputilo u odgovorno roditeljstvo, ali i obveze centra da zaštiti prava djece. Posebno se ističe projekt UNICEF-a i Centra za socijalnu skrb Čakovec koji je usmjeren na uklanjanje predrasuda prema udomljavanju romske djece te poticanje romskih obitelji na udomiteljstvo. Nastavlja se kontinuirani rad stručnih radnika centara za socijalnu skrb koji savjetodavnim radom i pružanjem podrške rade na poboljšanju uvjeta života romske populacije i pomažu u osvještavanju problema i sukreiranju individualnih rješenja za različite poteškoće s kojima se susreću pripadnici romske zajednice. Osobito korisnim ocjenjuje se individualni i savjetodavni rad s korisnicima te organiziranje radionica posvećenih unapređivanju kvalitete roditeljske skrbi i općenito osnaživanju obitelji.

U pogledu statusnih pitanja Ministarstvo unutarnjih poslova u suradnji s predstavnicima romskih udruga, prije svega radom mobilnih timova, u smislu informativne i pravne pomoći, poduzima aktivnosti s ciljem upoznavanja Roma s pravnim okvirima reguliranja njihova statusa u Republici Hrvatskoj. U lipnju 2013. stupio je na snagu Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o strancima te su doneseni i podzakonski akti vezani uz primjenu Zakona kojim se, između ostaloga, stalni boravak može osobi odobriti pod povoljnijim uvjetima. Izmenama i dopunama Zakona o strancima, koji je stupio na snagu u srpnju 2017. dodatno su olakšani uvjeti za reguliranje stalnog boravka državljanina trećih zemalja, kao i za reguliranje privremenog boravka člana uže obitelji hrvatskog državljanina. Uredbom o tarifi upravnih pristojbi smanjen je iznos pristojbi u ovom upravnom području ili je sasvim ukinuta. Sve ove aktivnosti dovele su do rješavanja znatnog broja slučajeva.

Nacionalna strategija za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine osobitu pozornost posvećuje Romkinjama i mladima, a ciljevi i mjere za unapređenje društvenog položaja žena pripadnica nacionalnih manjina kao i za uklanjanje diskriminacije Romkinja uvršteni su i u *Nacionalnu politiku za ravnopravnost spolova*.

Uključivanje romske nacionalne manjine u kulturni i društveni život od iznimne je važnosti i nastavljen je trend unapređenja kvalitete programa koji doprinose očuvanju jezičnog i

kulturnog identiteta. Redovito se obilježavaju Svjetski dan Roma, Svjetski dan romskog jezika te Međunarodni dan sjećanja na romske žrtve Holokausta/Samudaripen na romskom groblju Uštici u Spomen području Jasenovac, uz potporu i sudjelovanje visokih predstavnika iz javnog i političkog života Republike Hrvatske. Nastavljaju se i programi podizanja ili obnove društvenih domova i dječjih igrališta. Ministarstvo kulture i Savjet za nacionalne manjine u kontinuitetu pružaju potporu za provedbu programa izgradnje, održavanja i opremanja ustanova kulture, kao i za programe glazbeno-scenske umjetnosti, kulturno umjetničkog amaterizma i međunarodne kulturne suradnje. ULJPPNM sufinancira programe očuvanja tradicijske kulture Roma koje provode kulturno umjetnička društva romske nacionalne manjine. Posebnu pozornost ima povezivanje povijesnog iskustva Roma u Europi s promicanjem tolerancije i nediskriminacije Roma. U okviru borbe protiv ksenofobije i rasizma i promicanja pozitivne slike o Romima potaknuta su znanstvena istraživanja o povijesti Roma s fokusom na stradanje Roma u Drugom svjetskom ratu i javne rasprave o suvremenim oblicima diskriminacije, a politička i financijska potpora se pruža i uređenju Memorijalnog centra Uštica te obilježavanju drugih mjesta stradanja Roma u Republici Hrvatskoj.

Republika Hrvatska je svoju posvećenost integraciji pripadnika romske nacionalne manjine demonstrirala u brojnim prigodama i u međunarodnom kontekstu. Tako je tijekom predsjedanja međunarodnom inicijativom *Desetljeće za uključivanje Roma 2005. – 2015.*, od 1. srpnja 2012. do 30. lipnja 2013. godine, naglasak stavljen na političke okvire i instrumente, kao što je *Okvir EU za nacionalne strategije integracije Roma do 2020. godine*, uključujući temu obrazovanja te mladih Roma i Romkinja.

Tijekom predsjedanja Republike Hrvatske Odborom ministara Vijeća Europe (svibanj – listopad 2018.), jedan od prioriteta bila je upravo *Učinkovita zaštita prava nacionalnih manjina i ranjivih skupina*, uključujući i pitanje integracije pripadnika romske nacionalne manjine. Doprinos je bio zamjetan i sudjelovanjem Hrvatske tijekom 39. zasjedanja Vijeća za ljudska prava UN-a.

Paragraf 15. – Procesuiranje ratnih zločina

Republika Hrvatska je zatvaranjem poglavlja 23. (Pravosuđe i temeljna ljudska prava) i ulaskom u EU 1. srpnja 2013. godine pokazala svoju kontinuiranu predanost u istraživanju i procesuiranju ratnih zločina ispunivši stroge i sveobuhvatne kriterije koji su u skladu s priznatim međunarodnim standardima procesuiranja ratnih zločina.

Kaznene postupke zbog kaznenih djela ratnih zločina od 1991. godine pokreće Državno odvjetništvo Republike Hrvatske. Zakonom o primjeni Statuta međunarodnog kaznenog suda i progona za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava određena su četiri specijalizirana suda za ratne zločine sa sjedištima u četiri najveća županijska suda: u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu. S obzirom na tako određenu nadležnost sudova, određena su i četiri specijalizirana županijska državna odvjetništva u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu. U tim odvjetništvima osnovani su posebni odsjeci za ratne zločine.

Kako je u radu na predmetima ratnih zločina bilo potrebno intenzivirati i dodatno pojačati rad svih institucija koje rade na procesuiranju ratnih zločina, Ministarstvo pravosuđa donijelo je u veljači 2011. *Strategiju za istraživanje i procesuiranje ratnih zločina počinjenih u razdoblju od 1991. do 1995. godine*. U svrhu provedbe Strategije, u koordinaciji Ministarstva unutarnjih poslova i Državnog odvjetništva Republike Hrvatske pripremljena su dva operativna dokumenta – *Provedbeni plan Ministarstva unutarnjih poslova* i *Operativni program Državnog odvjetništva Republike Hrvatske*. U razdoblju od 1991. do 2018. godine pokrenut je postupak protiv 3587 osoba zbog kaznenih djela ratnih zločina te je osuđeno 620 osoba. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske svoje statistike ratnih zločina ne vodi ni prema nacionalnosti počinitelja niti prema nacionalnosti žrtava.

Kazneni progon za ratne zločine poduzima se na temelju jasnih i objektivnih kriterija, isključivo po načelu legaliteta, što znači bez obzira na to tko je počinitelj, a tko žrtva. Nedostupnost okrivljenika, a vrlo često i svjedoka karakteristika je rada na ovim predmetima. Upravo je nedostupnost počinitelja ratnih zločina rezultirala da se većina predmeta u prošlosti procesuirala u odsutnosti (*in absentia*). Republika Hrvatska je provela *Akcijski plan za pregled in absentia predmeta*, koji je donesen zbog propusta u prethodnim postupanjima u suđenjima za ratne zločine s ciljem unaprjeđenja standarda procesuiranja i njihovog usklađivanja s međunarodnom praksom. Nadalje, izmjenama Zakona o kaznenom postupku 2013. godine uvedene su nove mogućnosti za osiguranje javnog nadzora u istrazi, posebno proširivanjem opsega prava žrtava/oštećenih na aktivno sudjelovanje u svim fazama postupka, a posebno uvođenjem prava žrtava/oštećenika na podnošenje žalbe u slučaju odlaganja ili drugih nepravilnosti tijekom istrage.

Republika Hrvatska provodi aktivnosti usmjerene na jačanje bilateralne suradnje sa zemljama regije. Uzevši u obzir da se u postupcima zbog kaznenih djela ratnih zločina okrivljenici,

svjedoci i općenito dokazni materijal u najvećoj mjeri nalaze na području regije, inicirana su zaključenja sporazuma o neposrednoj razmjeni dokaza i pomoći upravo između susjednih zemalja.

U organizaciji Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, od 2007. do 2017. godine na Brijunima su se održale regionalne konferencije državnih odvjetnika na temu rada na predmetima ratnih zločina. Uz već postojeće sporazume i protokole, 2015. godine tužiteljstva Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije potpisala su *Smjernice za unapređenje regionalne suradnje za procesuiranje ratnih zločina, traganje za nestalim osobama i uspostavu koordinacijskog mehanizma* u cilju osiguranja nastavka i unaprjeđenja suradnje navedenih pravosudnih tijela u procesuiranju predmeta ratnih zločina.

Republika Hrvatska sudjeluje u projektu UNDP-a „Jačanje međudržavne suradnje u procesuiranju ratnih zločina i potrazi za nestalim osobama (2017.-2019.)“ čiji je cilj povećanje učinkovitosti i djelotvornosti suradnje tužiteljstava zemalja nastalih na području bivše Jugoslavije u procesuiranju ratnih zločina te osnaživanje kapaciteta za potragu za nestalim osobama.

S ciljem uspješnijeg procesuiranja predmeta ratnih zločina, osobito onih u kojima počinitelji još nisu otkriveni niti procesuirani, potpisivanjem *Memoranduma o suglasnosti između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Ureda tužitelja mehanizma za međunarodne kaznene sudove*¹⁶ ojačana je suradnja s međunarodnim organizacijama te je nastavljen projekt pod nazivom „Časnici za vezu“ u organizaciji Međunarodnog rezidualnog mehanizma za kaznene sudove (u nastavku:MRMKS) i UNDP-a. U tom projektu predstavnik državnog odvjetništva u Uredu tužiteljstva MRMKS u Hagu, iz Baze podataka Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije, koja sadrži veliku količinu podatka i informacija, odabire podatke korisne za rad na predmetima ratnih zločina.

Od 2017. do 2018. godine provodio se projekt „Nadogradnja sustava za praćenje predmeta (CTS) i Baze ratnih zločina“ financiran sredstvima iz programa IPA 2012 kojim je unaprijeđena Baza podataka ratnih zločina.

---

¹⁶Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1966/2010. godine osnovan je Mehanizam za međunarodne kaznene sudove koji nastavlja „nadležnost, prava i obaveze i ključne funkcije” Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije.

Paragraf 16. – Zastupljenost nacionalnih manjina

Nacionalnim manjinama zakonom se jamči zastupljenost u Hrvatskom saboru. Na parlamentarnim izborima ostvarena je odgovarajuća zastupljenost zastupnika iz reda pripadnika nacionalnih manjina. Od osam manjinskih zastupnika, tri su zastupnika srpske nacionalne manjine, jedan zastupnik talijanske nacionalne manjine, jedan zastupnik mađarske nacionalne manjine, jedan zastupnik češke i slovačke nacionalne manjine, jedan zastupnik albanske, bošnjačke, crnogorske, makedonske i slovenske nacionalne manjine i jedan zastupnik austrijske, bugarske, njemačke, poljske, romske, rumunjske, rusinske, ruske, turske, ukrajinske, vlaške i židovske nacionalne manjine.

Zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina ostvarena je i u predstavničkim i u izvršnim tijelima JLP(R)S (pravo na izbor zamjenika općinskih načelnika, gradonačelnika i župana iz reda nacionalnih manjina). Važnu ulogu u sudjelovanju nacionalnih manjina u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima imaju i vijeća i predstavnici nacionalnih manjina. Kontinuirano se provode aktivnosti jačanja kapaciteta tih tijela, primjerice ULJPPNM u suradnji sa Savjetom za nacionalne manjine i Ministarstvom uprave kontinuirano organizira seminare/savjetovanja o ulozi i unapređenju rada vijeća i predstavnika nacionalnih manjina na lokalnoj razini, seminare o međunarodnim instrumentima zaštite manjinskih prava, kao što je Okvirna konvencija Vijeća Europe za zaštitu nacionalnih manjina, a proveden je i projekt „Potpora vijećima nacionalnih manjina na lokalnoj razini“ kojim se nastojalo osigurati preduvjete za aktivnu participaciju vijeća nacionalnih manjina u provedbi praćenja Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i u razvoju vlastitih lokalnih zajednica na području Republike Hrvatske.

Vlada Republike Hrvatske svake godine podnosi Hrvatskom saboru Izvješće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava koja se u državnom proračunu Republike Hrvatske osiguravaju za potrebe nacionalnih manjina.

Ministarstvo uprave donosi Plan prijma u državnu službu za tijela državne uprave i stručne službe i urede Vlade Republike Hrvatske u okviru kojeg je prikazano stanje popunjenosti radnih mjesta u državnom tijelu (državnih službenika i namještenika) pripadnicima nacionalnih manjina i planirano zapošljavanje državnih službenika, pripadnika nacionalnih manjina.

Ministarstvo unutarnjih poslova je u svrhu povećanja zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina, prilikom svakog provođenja natječajnog postupka, educirao članove Komisije za provedbu javnog natječaja ili internog oglasa za odabir kandidata o provedbi članka 22. Ustavnog zakona o pravima nacionalne manjine te informirao moguće kandidate/pripadnike nacionalnih manjina na postojanje odredbe o prednosti pri zapošljavanju te upućivao na mrežne stranice Ministarstva.

S ciljem unapređenja zapošljavanja pripadnika nacionalnih manjina u pravosudnim tijelima, Ministarstvo pravosuđa je, u suradnji sa OESS-om, u razdoblju od 2007. do 2010. godine organiziralo 10 okruglih stolova. Ova praksa ocijenjena je kao izuzetno poticajna i korisna, te se odlučilo nastaviti s aktivnostima i u drugim područjima u kojima koncentrirano žive nacionalne manjine.

U Republici Hrvatskoj djeluju i Županijske koordinacije za ljudska prava koje prate stanje ljudskih prava i prava nacionalnih manjina u okviru svojih županija.

Paragraf 17. – Državljanstvo

Jedini kriterij za primitak u hrvatsko državljanstvo je ispunjenje zakonskih pretpostavki propisanih odredbama Zakonom o hrvatskom državljanstvu bez obzira na nacionalnu pripadnost podnositelja zahtjeva za primitak u hrvatsko državljanstvo. Svakom je podnositelju zahtjeva zajamčena jednaka pravna zaštita u upravnom postupku, a potom i posebna sudska zaštita. U postupcima stjecanja hrvatskog državljanstva, svim podnositeljima zahtjeva, Ministarstvo unutarnjih poslova pruža potrebnu pravnu pomoć prilikom pribavljanja obvezne dokumentacije. Najčešće se radi o romskoj populaciji, državljanima Srbije, Bosne i Hercegovine i Kosova, koji se pravno smatraju državljanima navedenih država.

Primjenom odredbi Konvencije o smanjenju apatridnosti iz 1961. godine, koju je potvrdio Hrvatski sabor teži se suzbijanju apatridnosti od najranije životne dobi. Zakon o hrvatskom državljanstvu je, uz ostala načela, utemeljen i na načelu smanjenja apatridnosti, što se osobito ostvaruje primjenom odredbi čiji je cilj da maloljetna djeca koja stječu državljanstvo podrijetlom i prirođenjem ne ostanu bez državljanstva.

Člankom 19. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu koji je stupio na snagu 1. siječnja 2012. propisano je da osobe koje su na dan 8. listopada 1991. godine imale prebivalište u Republici Hrvatskoj i odobren im je stalni boravak, ispunjavaju pretpostavke glede duljine formalno prijavljenog boravka po propisanim pravnim osnovama za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem. Time je navedenoj kategoriji stranaca omogućeno stjecanje hrvatskog državljanstva po povoljnim zakonskim uvjetima.

Paragraf 18. – Brak

Kaznenim zakonom u članku 169. propisana je kažnjivost prisile na sklapanje braka koji čini onaj tko prisiljava drugu osobu na sklapanje braka, odnosno tko namamljuje osobu u drugu državu od one u kojoj ova prebiva da bi je tamo prisilio na sklapanje braka. U članku 168. Kaznenog zakona predviđena je i kaznena odgovornost ovlaštene osobe pred kojom se sklapa brak koja omogućiti sklapanje braka iako nisu ispunjene sve zakonske pretpostavke za postojanje i valjanost braka. Brak ne može sklopiti osoba koja nije navršila osamnaest godina života, osim ako sud u izvanparničnom postupku ne dopusti sklapanje braka osobi koja je navršila šesnaest godina života, ako utvrdi da je mentalno i tjelesno zrela za brak, te da za zaključenje braka postoji opravdan razlog. Prijedlog za donošenje odluke o dopuštenju sklapanja braka može podnijeti samo maloljetna osoba koja ima namjeru sklopiti brak. U postupku donošenja odluke o dopuštenju sklapanja braka maloljetnog podnositelja prijedloga sud će ga saslušati, kao i njegove roditelje odnosno skrbnika i osobu s kojom namjerava sklopiti brak te pribaviti mišljenja centra za socijalnu skrb i ispitati okolnosti značajne za odluku.

Tijekom izvještajnog razdoblja provodili su se projekti i kampanje usmjerene na osvještavanje mladih Romkinja o njihovim pravima, pa tako i o prisilnim brakovima i o problemu brakova maloljetnih osoba. Primjerice, udruga Romsko srce provodila je 2016./2017. godine projekt „Udaj se kad si spremna“ u kojem se bavila problemom dogovorenih i prisilnih brakova djevojčica u dobi između 9 i 15 godina u romskim zajednicama. Međimurska županija je tijekom 2017. godine provela edukaciju i informiranje romske populacije, s posebnim naglaskom na žene, o problemima vezanim uz različite oblike diskriminacije i nasilja nad ženama.

Paragraf 19. – Povratak izbjeglica i prognanika i reintegracija povratnika

U cilju rješavanja pitanja povratnika kontinuirano dolazi do poboljšanja zakonske i druge pravne regulative. U izvještajnom razdoblju izmijenjen je Zakon o područjima posebne državne skrbi, Zakon o obnovi, donesena Uredba o uvjetima za utvrđivanje i gubitak statusa izbjeglice, prognanika odnosno povratnika te Uredba o utvrđivanju statusa bivših nositelja stanarskih prava i članova njihovih obitelji, te uvjetima i postupku njihovog stambenog zbrinjavanja. Nadalje, 2019. godine stupio je na snagu Zakon o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima.

2013. godine Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje preuzeo je poslove koji se odnose na planiranje, pripremu, organizaciju i nadzor stambenog zbrinjavanja za izbjeglice, prognanike i povratnike bivše nositelje stanarskih prava te druge korisnike stambenog zbrinjavanja.

Izmjenama Zakona o statusu prognanika i izbjeglica te Uredbom o uvjetima za utvrđivanje i gubitak statusa izbjeglice, prognanika odnosno povratnika detaljno su propisani uvjeti za stjecanje statusa povratnika kao i prava koja iz toga statusa proizlaze (novčana pomoć i zdravstvena zaštita). Uredbom je također propisano da se za bivše nositelje stanarskog prava i članove njihovih obitelji koji su podnijeli zahtjev za stambeno zbrinjavanje te su se vratili u Republiku Hrvatsku, postupak utvrđivanja statusa povratnika pokreće po službenoj dužnosti, dakle stranka ne mora podnositi zahtjev za utvrđivanje statusa. Predmetni zahtjevi rješavaju se mimo liste prvenstva, što je potrebno naglasiti u vidu pozitivne diskriminacije, te je do kraja 2018. godine riješena većina zaprimljenih zahtjeva.

Republika Hrvatska sudjeluje u *Regionalnom programu stambenog zbrinjavanja*. Radi se o višegodišnjem programu s ciljem trajnog rješavanja stambenih potreba najugroženijih kategorija izbjeglih i interno raseljenih osoba. Utemeljen je na Zajedničkoj deklaraciji koju su potpisali ministri vanjskih poslova zemalja partnera: Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Republike Srbije u Beogradu 2011. godine.

Paragraf 20. – Održivi razvoj područja od posebne državne skrbi

Zakonom o regionalnom razvoju predviđeno je vezivanje mjera poticanja razvoja isključivo uz indeks razvijenosti. U skladu s odredbama ovog zakona izrađena je *Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020.* i *Akcijski plan za razdoblje 2017.-2019. za provedbu Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020.*

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije provodi nacionalne mjere za ostvarenje ravnomjernog regionalnog razvoja svih krajeva Republike Hrvatske u skladu s načelima održivog razvoja i socijalne uključenosti, kao dijela razvojnih prioriteta *Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020.* U okviru različitih programa, u razdoblju od 2015. do 2018. godine, sufinancirana su 1704 projekta za koje je dodijeljeno 505,8 milijuna kuna iz državnog proračuna. Programima se sufinanciraju projekti komunalne i socijalne infrastrukture (npr. nerazvrstane ceste, nogostupi, lokalne vodovodne i kanalizacijske mreže i slično) koji se ne mogu financirati iz europskih fondova ili drugih izvora. U razdoblju od 2007. do 2014. godine sufinancirano je ukupno 2849 projekata za koje je dodijeljeno oko 6,5 milijardi kuna javnih bespovratnih sredstava.

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije je tijekom 2018. provodio Program za financiranje poboljšanja socijalne, komunalne i gospodarske infrastrukture koji predstavlja podršku gospodarskoj i socijalnoj revitalizaciji područja jedinica lokalne samouprave koje ulaze u prve četiri skupine prema vrijednosti indeksa razvijenosti i s više od 5 % u stanovništvu pripadnika nacionalnih manjina. U okviru Programa dodijeljena su sredstva u ukupnom iznosu od 17,1 milijuna kuna za ukupno 78 projekata.

Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje od 2013. godine zadužen je za provođenje stambenog zbrinjavanja na područjima od posebne državne skrbi na način kako je to regulirano Zakonom o područjima od posebne državne skrbi. U 2019. godini stupio je na snagu Zakon o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima. Namjera Zakona je stambeno zbrinjavanje osoba koje nemaju riješeno stambeno pitanje, a s ciljem demografske i gospodarske obnove slabije razvijenih područja Republike Hrvatske.

Kriteriji za ostvarivanje prava na stambeno zbrinjavanje nikada se nisu utvrđivali po osnovi nacionalne, vjerske, rasne ili neke druge pripadnosti, odnosno pripadnost određenoj skupini nije preduvjet niti prepreka u ostvarivanju prava na stambeno zbrinjavanje u redovnom postupku.

Tijekom izvještajnog razdoblja iz sredstava europskih strukturnih i investicijskih fondova i državnog proračuna osigurano je financiranje *Programa integrirane fizičke, gospodarske i socijalne regeneracije malih gradova na ratom pogođenim područjima* kako bi se unaprijedila razina kvalitete života na određenim područjima. Odabrano je pet pilot područja: Vukovar,

Knin, Petrinja, Benkovac i Beli Manastir i općina Darda¹⁷ (zbog značajnog udjela romske manjine).

Uz navedeno, u okviru Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.* provedena je aktivnost izrade mape siromaštva i indeksa višestruke deprivacije čiji je cilj bio unaprijediti stručna znanja o praćenju podataka o siromaštvu u Republici Hrvatskoj kako bi se točno definirala geografska područja najviše pogođena siromaštvom i bolje raspodijelila proračunska i sredstva EU-a namijenjena smanjivanju regionalnih nejednakosti i siromaštva na navedenim područjima.

Paragraf 21. – Promicanje tolerancije

Iz sredstava *Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija* kojima se potiče proizvodnja i objavljivanje audiovizualnih i radijskih programa i sadržaja nakladnika televizije i/ili radija na lokalnoj i regionalnoj razini, neprofitnih nakladnika televizije i/ili radija, neprofitnih pružatelja medijskih usluga financira se proizvodnja i objavljivanje programa od javnog interesa, između ostalog, i za kategoriju programa Nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj.

Nadalje, ugovorom¹⁸ između Hrvatske radiotelevizije (nadalje: HRT) i Vlade Republike Hrvatske utvrđena je obveza da HRT proizvodi, suproizvodi i objavljuje programe namijenjene informiranju pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj na jezicima nacionalnih manjina, uključujući i programe za djecu na jezicima nacionalnih manjina. HRT Savjetu za nacionalne manjine dostavlja godišnja izvješća o proizvedenim, emitiranim emisijama i priložima o pripadnicima nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.

Paragraf 22. – Međunarodna konvencija za zaštitu prava svih radnika migranta i članova obitelji

Razmatrajući širi europski kontekst, ali i činjenicu ostvarivanja primjerene zaštite migranata na nacionalnoj razini, Republika Hrvatska nije prihvatila preporuku koja se odnosi na ratifikaciju Međunarodne konvencije za zaštitu prava svih radnika migranta i članova obitelji.

Paragraf 23. – Provedba Deklaracije iz Durbana

---

¹⁷ Općina Darda sudjeluje zajedno sa gradom Belim Manastrom.

¹⁸ U listopadu 2017. godine sklopljen je Ugovor između HRT-a i Vlade Republike Hrvatske za razdoblje od 1. siječnja 2018. do 31. prosinca 2022. godine, dok se ranija verzija Ugovora odnosila na razdoblje od 2013. do 2017.

S obzirom na to da do donošenja ovog zakona Republika Hrvatska nije imala cjeloviti zakon koji bi na jedinstven način uređivao problematiku suzbijanja diskriminacije te su pojedini propisi u svom sadržaju uključivali antidiskriminacijske odredbe, Zakon o suzbijanju diskriminacije, kao opći zakon (*lex generalis*), konceptualnim pristupom i usklađivanjem pojedinih instituta na jedinstven način uređuje problematiku suzbijanja diskriminacije.

Tijekom izvještajnog razdoblja dograđen je institucionalni i zakonodavni okvir sa svrhom poboljšanja zaštite od diskriminacije (kao što je opisano pod Paragrafom 11. i u nastavku pod člankom 2. i člankom 7.)

Paragraf 24. – Fakultativna izjava po članku 14. Konvencije

Vežano uz pripremu fakultativne izjave iz članka 14. Konvencije koji državi stranci ostavlja mogućnost priznanja nadležnosti Odbora da prima i razmatra priopćenja (pritužbe) pojedinaca i skupina koji su pod njezinom sudbenošću i koji se u konkretnom slučaju pozivaju na to da su žrtve kršenja prava po Konvenciji od strane te države, potrebno je naglasiti da Republika Hrvatska ima cjeloviti nacionalni pravni okvir za pojedinačne pritužbe na području ljudskih prava, uključujući i kršenja prava čija je zaštita dio Konvencije.

III. IZVJEŠĆE O PROVEDBI ČLANAKA KONVENCIJE O UKIDANJU SVIH OBLIKA RASNE DISKRIMINACIJE

Članak 2. – Politika i prakse države u suzbijanju svih oblika rasne diskriminacije

Zakonom o suzbijanju diskriminacije zabranjena je diskriminacija na temelju rase ili etničke pripadnosti, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog nasljeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije. Zakonom je određen pojam diskriminacije, oblici, područja primjene, mehanizmi sudske zaštite, nadležnost pučkog pravobranitelja i posebnih pravobranitelja te je uveden vrlo značajan instrument o prebacivanju tereta dokazivanja s tužitelja na tuženog. Institut udružne tužbe omogućava udrugama, tijelima, ustanovama ili drugim organizacijama, koje imaju opravdani interes za zaštitu interesa određene skupine, podnošenje tužbe protiv osobe koja je povrijedila pravo na

jednako postupanje većeg broja osoba. Drugi značajan institut koji se uvodi u sudski postupak povodom tužbe je umješac koji se može pridružiti na strani tužitelja diskriminacije.

Pučki pravobranitelj svake godine priprema izvješće u kojem pored analize i ocjene stanja zaštite prava i sloboda u Republici Hrvatskoj iznosi i preporuke za otklanjanje sustavnih nedostataka i nepravilnosti, kao i ocjenu o mjeri u kojoj su nadležna tijela uvažavala i primjenjivala preporuke iz ranijih izvješća. Najčešća diskriminacijska osnova u pritužbama građana je etnička pripadnost odnosno nacionalno podrijetlo, a područje rada i zapošljavanja najzastupljenije je među pritužbama na diskriminaciju.

Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2022. godine, strateški je dokument kojim je Vlada Republike Hrvatske postavila prioritete i ciljeve u daljnjoj izgradnji cjelovitog sustava zaštite od diskriminacije i jačanja javne svijesti o pravu na jednako postupanje, dok su *Akcijskim planom za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2019. godine* utvrđene konkretne mjere. Ostvarenost ciljeva i provedba mjera iz Akcijskog plana, pa tako i onih usmjerenih na područje rasne diskriminacije, prati se kroz redovna izvješća o provedbi. Ostali relevantni dokumenti koji čine pravno-politički okvir u području suzbijanja diskriminacije su: *Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine*, *Nacionalna politika za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine*, *Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine*, *Nacionalna strategija za prava djece od 2014. do 2020. godine*, *Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti (2014. – 2020.)*, *Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine*, *Strategija socijalne skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2017. do 2020. godine*, *Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine* i *Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012. – 2020.*

Starim Kaznenim zakonom, koji je bio na snazi do 1. siječnja 2013. godine, kaznenim djelom rasne i druge diskriminacije (članak 174.) sankcioniraju se sva kršenja osobnih ljudskih prava i sloboda, uskraćivanja pojedincu, skupinama i ustanovama onoga što je inače zakonski svima dostupno, a sve na temelju razlike u rasi, spolu, boji kože, nacionalnosti ili etničkom podrijetlu, uz nepoštivanje odredbi međunarodne zajednice. Počinitelji ovog kaznenog djela jesu pojedinci, službene ili odgovorne osobe, skupine, udruge, organizacije, ustanove i slično, dakle fizičke i pravne osobe. Pravna osoba za ovo kazneno djelo odgovarat

će prema Zakonu o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela. Novim Kaznenim zakonom iz 2013. godine, u pogledu pitanja borbe protiv rasizma i diskriminacije, posebna pozornost posvećena je usklađivanju s osnovama iz članka 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije, Okvirnom odlukom Vijeća 2008/913/PUP od 28. studenog 2008. godine o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kaznenopravnim sredstvima, Preporukom o općoj politici br. 7 ECRI-a o nacionalnom zakonodavstvu za suzbijanje rasizma i rasne diskriminacije u dijelu koji se odnosi na kazneno pravo te s člankom 4. Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije.

Zakon o kaznenom postupku kao jedno od načela kaznenog postupka zabranjuje diskriminaciju sukladno pripadnosti rasi, etničkoj pripadnosti, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovnom stanju, članstvu u sindikatu, obrazovanju, društvenom položaju, bračnom ili obiteljskom statusu, dobi, zdravstvenom stanju, invaliditetu, genetskom naslijeđu, rodnom identitetu, izražavanju ili spolnoj orijentaciji.

Članak 3. – Osuda segregacije

Zakonom o suzbijanju diskriminacije segregacija je prepoznata kao oblik diskriminacije te je definirana člankom 5. Zakona. Posljedično segregacija predstavlja prisilno i sustavno razdvajanje osoba po nekoj od osnova diskriminacije.

Aktivnosti koje se poduzimaju za suzbijanje segregacije romske nacionalne manjine, s posebnim naglaskom na stanovanje i obrazovanje, prikazani su pod Paragrafom 14.

Članak 4. – Osuda i suzbijanje rasističke propagande i rasističkih organizacija

Kazneni zakon u članku 87, stavku 21. definira zločin iz mržnje kao kazneno djelo počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog i etničkog porijekla, jezika, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe. Takvo postupanje uzima se kao otegotna okolnost. Na ovaj način zločin iz mržnje nije bio propisan kao novo kazneno djelo, već se radilo o općoj odredbi koja se veže uz svako kazneno djelo počinjeno iz mržnje prema nekoj osobi iz razloga navedenih u spomenutoj odredbi. Nadalje, prema općem pravilu o izboru vrste i mjere kazne (članku 56., stavak 2.) rasistička ili ksenofobična

motivacija, kao pobuda iz koje je kazneno djelo počinjeno, moglo se smatrati otegotnom okolnošću prilikom odmjeravanja kazne.

U Posebnom dijelu Kaznenog zakona počinjenje kaznenog djela s motivom mržnje propisano je kao kvalifikatorna okolnost kod nekih kaznenih djela, s težom sankcijom, primjerice kod kaznenog djela tjelesne ozljede, teške tjelesne ozljede, osobito teške tjelesne ozljede, teške tjelesne ozljede s posljedicom smrti, sakaćenja ženskih spolnih organa, prisile, prijetnje, teških kaznenih djela protiv spolne slobode, izazivanja nereda. U ostalim slučajevima okolnost da je kazneno djelo počinjeno iz mržnje treba uzeti kao otegotnu.

Vlada Republike Hrvatske je 2011. godine usvojila *Protokol o postupanju u slučajevima zločina iz mržnje* radi unaprjeđenja sustava praćenja zločina iz mržnje, kako bi osigurala uvjete za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela koji sudjeluju u otkrivanju, postupanju i praćenju postupaka vođenih zbog zločina iz mržnje.

Članak 5. – Građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava

a) Pravo na jednak postupak pred sudovima i drugim sudskim organima

Ustav Republike Hrvatske (članak 26.) navodi da su svi državljani Republike Hrvatske i stranci jednaki pred sudovima i drugim državnim tijelima s javnim ovlastima. Postupak pred sudovima se uređuje Zakonom o sudovima koji je od 2005. godine doživio mnoge izmjene i dopune u nastojanju zakonodavca za što boljom zaštitom navedenog prava te postizanjem bolje efikasnosti sudova. Novi Zakon o sudovima kojim su uvedene brojne novine, kao što su zaštita prava na suđenje u razumnom roku, donesen je 2013. godine.

b) Pravo na osobnu sigurnost i na zaštitu od nasilja i tjelesne povrede od strane državnih službenika, bilo koje druge osobe, skupine ili ustanove

Zakonom o policijskim poslovima i ovlastima propisano je da je policijski službenik dužan poštivati dostojanstvo, ugled i čast svake osobe, kao i druga temeljna prava i slobode čovjeka. *Pravilnikom o načinu postupanja policijskih službenika* propisan je način postupanja policijskih službenika.

c) Politička prava, naročito pravo sudjelovanja na izborima, pravo glasa i kandidature – na temelju općeg i jednakog prava glasa, pravo sudjelovanja u Vladi kao i u upravljanju javnim poslovima, na svim razinama te pravo pristupa pod jednakim uvjetima javnim službama

U odnosu na zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina i njihova sudjelovanja u donošenju odluka na nacionalnoj razini pripadnici nacionalnih manjina neprekidno, od 1991. godine do danas, imaju unaprijed zakonom zajamčen i osiguran određen broj mjesta u Hrvatskom saboru. Navedena prava uređena su Ustavom Republike Hrvatske, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor.

Ustavom Republike Hrvatske u članku 15. propisano je da se jamči ravnopravnost pripadnicima svih nacionalnih manjina te se dalje u istom članku propisuje da se zakonom može, pored općeg biračkog prava, pripadnicima nacionalnih manjina osigurati posebno pravo da biraju svoje zastupnike u Hrvatski sabor.

Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor navedeno pravo konkretno je uređeno na način da pripadnici nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj imaju pravo birati osam zastupnika u Hrvatski sabor, koji se biraju u posebnoj izbornoj jedinici koju čini područje Republike Hrvatske (12. izborna jedinica).

d) ostala građanska prava, naročito:

I. Pravo slobodnog kretanja i izbora boravišta u granicama države

Radi kvalitetnijeg uređenja pitanja boravka i rada stranaca u Republici Hrvatskoj i daljnjeg usklađivanja s europskom pravnom stečevinom 2011. godine donesen je novi Zakon o strancima koji je stupio na snagu 1. siječnja 2012. godine. Zbog daljnjeg usklađivanja Zakona o strancima s pravnom stečevinom EU-a predmetni Zakon je mijenjan i dopunjavan u lipnju 2013., srpnju 2017. i svibnju 2018. godine.

II. Pravo napustiti zemlju i pravo povratka u svoju zemlju

Odredbom članka 32. Ustava Republike Hrvatske propisano je da svatko tko se zakonito nalazi na teritoriju Republike Hrvatske ima pravo slobodno se kretati i birati boravište.

III. Pravo na državljanstvo

Stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva regulirano je Zakonom o hrvatskom državljanstvu. Zakon propisuje načine stjecanja hrvatskog državljanstva podrijetlom, rođenjem na teritoriju Republike Hrvatske, prirođenjem i na temelju međunarodnih ugovora. Pravo na državljanstvo detaljnije je opisano pod Paragrafom 17.

VII. Pravo na slobodu misli, savjesti i vjere

Sloboda savjesti i vjeroispovijedi te slobodno i javno očitavanje vjere i drugog uvjerenja zajamčena je Ustavom Republike Hrvatske (članak 40.). Prema članku 17., ako dođe do ograničenja pojedinih sloboda i prava zajamčenih Ustavom uslijed ratnog stanja ili neposredne ugroženosti neovisnosti i jedinstvenosti države te velikih prirodnih nepogoda opseg ograničenja mora biti primjeren naravi pogibelji, a za posljedicu ne može imati nejednakost osoba s obzirom na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, nacionalno ili socijalno podrijetlo.

Prema članku 41. Ustava sve vjerske zajednice jednake su pred zakonom i odvojene od države. Vjerske zajednice slobodne su, u skladu sa zakonom, javno obavljati vjerske obrede, osnivati škole, učilišta, druge zavode, socijalne i dobrotvorne ustanove te upravljati njima, a u svojoj djelatnosti uživaju zaštitu i pomoć države.

Pitanja slobode vjeroispovijedi i slobodnog, javnog očitovanja vjere te obavljanja vjerskih obreda od strane vjerskih zajednica i njihovih prava regulirano je Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica. Sve vjerske zajednice, pa i ako nisu sklopile ugovor s Vladom Republike Hrvatske imaju pravo na dušobrižničku skrb vjernika u zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne skrbi, kaznionicama i zatvorima kao i u Oružanim snagama, prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, Zakonu o izvršavanju kazne zatvora te prema Pravilniku o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske. Do sada je Republika Hrvatska sklopila četiri međunarodna ugovora sa Svetom Stolicom o pravnim pitanjima, o dušobrižništvu katoličkih vjernika te pripadnika Oružanih snaga i redarstvenih službi, o suradnji na području odgoja i kulture te o gospodarskim pitanjima. Vlada Republike Hrvatske sklopila je osam ugovora o pitanjima od zajedničkog interesa s crkvama i vjerskim zajednicama te je na taj način reguliralo odnose s još 19 crkava i vjerskih zajednica. Crkve koje imaju uređene odnose s Republikom Hrvatskom u školama mogu predavati vjeronauk i vjerski odgoj u predškolskim ustanovama, a brak sklopljen u crkvenom obliku ima učinke građanskog braka te primaju redovnu godišnju financijsku potporu iz državnog proračuna.

VIII. Pravo na slobodu mišljenja i izražavanja

Prema članku 38. Ustava jamči se sloboda mišljenja i izražavanja misli. Kaznena djela protiv časti i ugleda propisana Kaznenim zakonom su uvreda, sramoćenje i kleveta. Isti Zakon sadrži i odredbe o pokretanju kaznenog postupka za kaznena djela protiv časti i ugleda i javnom objavljivanju presude za kaznena djela protiv časti i ugleda.

Prema članku 47. Ustava dopušten je prigovor savjesti onima koji poradi svojih vjerskih ili moralnih nazora nisu pripravnici sudjelovati u obavljanju vojničkih dužnosti u oružanim snagama. Kaznenim zakonom (članak 130.) sankcionira se uskrata ili ograničenje slobode savjesti, vjeroispovijesti, javnog očitovanja vjere ili drugog uvjerenja. Sankcionira se i uskrata vjerskoj zajednici koja djeluje u skladu sa zakonom, prava na jednakost s drugim vjerskim zajednicama u Republici Hrvatskoj, kao i uskrata ili ograničenje javnog obavljanja vjerskih obreda, osnivanja škola, učilišta, zavoda, socijalnih ili dobrotvornih ustanova te upravljanja njima.

IX. Pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja

Ustavom je propisano da se svakom priznaje pravo na javno okupljanje i mirni prosvjed. Zakon o javnom okupljanju uređuje pojam javnog okupljanja te prava, obaveze i odgovornosti organizatora i sudionika javnog okupljanja. Kaznenim zakonom (članak 128.) sankcionira se uskrata ili ograničenje prava na javno okupljanje ili mirni prosvjed koji je organiziran u skladu sa zakonom. Nadalje, člankom 129. istog Zakona inkriminira se uskrata ili ograničenje prava na osnivanje političkih stranaka, sindikata ili drugih udruga, uključivanje u udruge ili istupanje iz udruga koje je u skladu sa zakonom.

Novim Zakonom o udrugama unaprijeđen je pravni okvir za djelovanje udruga te se uređuje osnivanje, pravni položaj, djelovanje, registracija, financiranje, imovina, odgovornost, statusne promjene, nadzor, prestanak postojanja udruge sa svojstvom pravne osobe te upis i prestanak djelovanja stranih udruga.

e) Ekonomska, socijalna i kulturna prava

I. Pravo na rad

Radno-pravni status stranaca u Republici Hrvatskoj reguliran je Zakonom o strancima kojim se propisuje da stranac u Republici Hrvatskoj može raditi na temelju izdane dozvole za boravak i rad ili potvrde o prijavi rada, osim ako ovim Zakonom nije drugačije propisano. Dozvola za boravak i rad može se izdati na temelju godišnje kvote i izvan godišnje kvote. Odluku o godišnjoj kvoti za zapošljavanje donosi Vlada Republike Hrvatske a njome se utvrđuju djelatnosti i zanimanja u kojima se dopušta novo zapošljavanje, broj dozvola za svaku od djelatnosti i zanimanja te kvota za sezonsko zapošljavanje.

Hrvatski zavod za zapošljavanje provodi mjere za zapošljavanje i osposobljavanje teže zapošljivih skupina, uključujući azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom.

II. Pravo na osnivanje sindikata i učlanjivanje

Zakon o radu propisuje da radnici imaju pravo po svojem slobodnom izboru utemeljiti sindikat te se u njega učlaniti, uz uvjete koji mogu biti propisani samo statutom ili pravilima tog sindikata.¹⁹ Zakon o suzbijanju diskriminacije kao posebno područje u kojem je zabranjena diskriminacija prepoznaje područje članstva i djelovanja u sindikatima, organizacijama civilnoga društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama.

III. Pravo na stanovanje

Tijekom izvještajnog razdoblja provodile su se aktivnosti usmjerene poboljšanju uvjeta stanovanja romske populacije (kao što je prikazano u Paragrafu 14.), stambenog zbrinjavanja izbjeglica, povratnika te reintegraciju povratnika (kao što je navedeno u Paragrafu 19.).

Republika Hrvatska je u cilju poboljšanja sustava azila te usklađivanja s najboljom praksom EU-a uz izmjene zakonodavstva poduzimala i aktivnosti za razvoj administrativnih i tehničkih kapaciteta kao što su povećanje smještajnih kapaciteta za tražitelje azila te obuka i povećanje broja službenika koji rade na poslovima azila. Tijekom izvještajnog razdoblja na snazi je bio Zakon o azilu do 1. srpnja 2015. nakon kojeg se primjenjuje Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. U *Akcijskom planu za uklanjanje prepreka u ostvarivanju pojedinih prava u području integracije stranaca za razdoblje od 2013. do 2015. godine* i *Akcijskom planu za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine* istaknuta je važnost kontinuiranog provođenja mjera

---

¹⁹ Sukladno odredbi članka 166. istog zakona nedvojbeno proizlazi pravo radnika da u svakom trenutku odluči o stupanju u udrugu i o istupanju iz udruge te pravo sindikata da statutom ili pravilima odredi uvjete za članstvo. Sukladno odredbi članka 183. Zakona o radu poslodavci i njihove udruge ne smiju nadzirati utemeljenje i djelovanje sindikata, odnosno njihovih udruga više razine.

sprječavanja i suzbijanja diskriminirajućih postupaka i ponašanja prema strancima, pa tako i u području stanovanja.

Azilantima i strancima pod supsidijarnom zaštitom temeljem Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti priznaje se pravo na smještaj ako ne posjeduju novčana sredstva ili stvari veće vrijednosti najduže dvije godine od dana uručenja odluke o odobrenju međunarodne zaštite. O smještaju rješenjem odlučuje centar za socijalnu skrb prema prebivalištu azilanta i stranca pod supsidijarnom zaštitom, a smještaj se osigurava u smještajnim kapacitetima kojima za tu namjenu raspolaže Republika Hrvatska te u unajmljenim smještajnim jedinicama. Troškovi stanovanja podmiruju se iz državnog proračuna²⁰.

Temeljem Zakona o socijalnoj skrbi osiguran je smještaj za djecu bez pratnje – strane državljanke. U cilju unapređenja međuresorne suradnje i uvjeta smještaja djece bez pratnje Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Ministarstvo unutarnje politike, Ministarstvo zdravstva i Ured pravobranitelja za djecu izradili su *Protokol o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja – stranim državljanima u Republici Hrvatskoj* koji je Vlada Republike Hrvatske usvojila 2013. godine.

IV. Pravo na zdravlje, liječničku pomoć, socijalno osiguranje i socijalne usluge

Republika Hrvatska ima cjelovit sustav socijalne zaštite koji ranjivim kategorijama stanovništva osigurava ostvarenje niza prava sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi te za poboljšanje socijalnog statusa preko provedbe mjera, primjerice *Strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. – 2020.)* Na obvezno zdravstveno osiguranje imaju sve osobe s prebivalištem u Republici Hrvatskoj i stranci s odobrenim stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj, ako međunarodnim ugovorom, odnosno posebnim zakonom nije drugačije određeno.

U području zdravstva kontinuirano se provode mjere koje su usmjerene na cjelokupno stanovništvo Republike Hrvatske, a provode se i posebne mjere kojima je cilj poboljšanje zdravlja i zdravstvene zaštite romske populacije. Nastavljen je sustavan rad na povećanju obuhvata zdravstvenim osiguranjem, dostupnosti zdravstvenih usluga, kao i poboljšanju zdravlja romske dojenčadi i djece, uz provođenje zdravstvenog prosvjećivanja roditelja te

---

²⁰ Do 1. siječnja 2018. sredstva se podmiruju s pozicije ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi, a od tada s pozicije Središnjeg državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje koji je sukladno Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti nadležan za osiguravanje smještaja.

preventivnih i kurativnih mjera zdravstvene zaštite. Podaci istraživanja baznih podataka ukazuju na razmjerno visoku pokrivenost zdravstvenim osiguranjem, odnosno 92,8 % ispitanika izjasnilo se da posjeduju važeću zdravstvenu iskaznicu.

V. Pravo na obrazovanje i stručno osposobljavanje

Pravo pripadnika nacionalnih manjina na obrazovanje na svom jeziku i pismu zajamčeno je Ustavom Republike Hrvatske, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina te Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Odgoj i obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina provodi se na temelju triju modela organiziranja i provođenja nastave, i to: model A po kojemu se cjelokupna nastava izvodi na jeziku i pismu nacionalne manjine uz obvezu učenja hrvatskog jezika, model B po kojemu se nastava izvodi dvojezično te model C po kojemu se nastava izvodi na hrvatskom jeziku uz dodatne sate namijenjene učenju (njegovanju) jezika i kulture pojedine nacionalne manjine. U okviru cjelovite kurikularne reforme tijekom 2015. godine započelo se s izradom prijedloga kurikulumu Jezik i kultura romske nacionalne manjine u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske (model C) kako bi se učenicima romske nacionalne manjine omogućilo učenje njihova materinskog jezika. Predviđena je mogućnost polaganja ispita na jeziku i pismu nacionalne manjine²¹, odnosno na jeziku i pismu na kojem su se pripadnici nacionalne manjine obrazovali. Državni pedagoški standardi omogućuju učenicima na jeziku i pismu nacionalne manjine odabir najpovoljnijeg modela nastave. Odgojitelji/učitelji/nastavnici koji nastavu izvode na jeziku i pismu nacionalnih manjina kontinuirano se educiraju i stručno usavršavaju u Republici Hrvatskoj, a omogućeno im je i usavršavanje u državi matičnog naroda. Ujedno je takvo usavršavanje priznato za napredovanje u zvanje savjetnika i mentora.

Pripadnicima nacionalnih manjina Ministarstvo znanosti i obrazovanja sufinancira provedbu ljetnih škola u Republici Hrvatskoj i u zemlji matičnog naroda te godišnje raspisuje natječaj za dodjelu sredstava udrugama nacionalnih manjina koje provode posebne oblike nastave za učenike pripadnike nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Osim ljetnih škola te stručnih usavršavanja odgajatelja, učitelja i nastavnika na državnoj razini u Republici Hrvatskoj i matičnim zemljama sufinanciraju se posebni programi obrazovanja nacionalnih manjina (održavanje literarnih, dramskih i drugih izvannastavnih aktivnosti učenika osnovnih i srednjih škola).

---

²¹ Ova mogućnost predviđena je Pravilnikom o polaganju državne mature.

Sukladno međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima i direktivama EU-a koje se tiču obrazovanja djece migranata, kao i odraslih osoba dopunjeni su i izmijenjeni pravni akti koji reguliraju pravo na obrazovanje azilanata, tražitelja međunarodne zaštite, stranaca pod supsidijarnom zaštitom i stranaca pod privremenom zaštitom, osoba trećih zemalja čiji je boravak u Republici Hrvatskoj nezakonit, djece radnika migranata, djece koja ne znaju ili nedostavno poznaju hrvatski jezik, djece za koje je obrazovanje u Republici Hrvatskoj obvezno i koja imaju boravak na području Hrvatske i djece koja nastavljaju svoje osnovno ili srednje obrazovanje u Hrvatskoj

Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi tražiteljima međunarodne zaštite, azilantima, strancima pod supsidijarnom zaštitom i strancima pod privremenom zaštitom omogućuje se pohađanje nastave u osnovnom obrazovanju. Strancima koji nezakonito borave u Republici Hrvatskoj omogućit će se pohađanje nastave u osnovnom obrazovanju ako su smješteni u prihvatnom centru za strance, ako im je prisilno udaljenje privremeno odgođeno ili ako im je određen rok za povratak, tijekom trajanja roka. Za učenike/djecu/mlade sa statusom azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom čije su obitelji korisnici zajamčene minimalne naknade osigurat će se i sufinanciranje udžbenika i pripadajućih dopunskih nastavnih sredstava (atlasa, radnih bilježnica i/ili zbirki zadataka). Sredstva osigurava Vlada Republike Hrvatske posebnom odlukom.

Tijekom 2018. godine, u okviru projekta sufinanciranog iz Nacionalnog programa Fonda za azil, migracije i integraciju, provedeno je istraživanje pod nazivom *Integracija izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica*²². Svrha istraživanja bila je utvrditi stavove građana te njihovu spremnost za prihvaćanje i integraciju državljana trećih zemalja kojima je odobrena međunarodna zaštita i utvrditi izazove i potrebe JLP(R)S u procesu integracije azilanata. Temeljem rezultata istraživanja izrađena je i lista namijenjena azilantima koja služi samoprocjeni potreba i stupnja njihova zadovoljavanja.

VI. Pravo na sudjelovanje u kulturnim djelatnostima pod jednakim uvjetima

Pravo na kulturnu autonomiju pripadnika nacionalnih manjina propisano je člancima 15. i 16. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. Pripadnici nacionalnih manjina radi

---

²² Više informacija dostupno na: <http://www.idi.hr/en/izazovi-integracije-izbjeglica-u-hrvatsko-drustvo-stavovi-gradana-i-pripremljenost-lokalnih-zajednica/>.

očuvanja, razvoja, promicanja i iskazivanja svog nacionalnog i kulturnog identiteta mogu osnivati udruge, zaklade i fondacije te ustanove za obavljanje djelatnosti javnog priopćavanja, kulturne, izdavačke (nakladničke), muzejske, arhivske, knjižnične i znanstvene djelatnosti.

Ministarstvo kulture je u izvještajnom razdoblju sufinanciralo programe nacionalnih manjina u području arhivske djelatnosti, vizualne umjetnosti i inovativne umjetničke kulturne prakse, otkup knjiga, potpora izdavanju knjiga, časopise i književne manifestacije, glazba i glazbeno-scenska umjetnost, kulturno-umjetnički amaterizam, dramsku umjetnost te međunarodnu kulturnu suradnju, zaštitu kulturne baštine (i to zaštitu pokretnih i nepokretnih spomenika kulture). Programi uključuju investicijske potpore i informatizaciju ustanova u kulturi.

Nadalje Ministarstvo kulture provodi Pozive za dostavu projektnih prijedloga kojima podržava projekte koji doprinose promicanju jednakih mogućnosti, ravnopravnosti spolova i nediskriminaciji, a među sudionicima u provedbi su i pripadnici nacionalnih manjina.

S ciljem da umjetnost i kultura budu dostupne svoj djeci i mladima, Ministarstvo kulture i Ministarstvo znanosti i obrazovanja pokrenuli su umjetničko edukativni program na državnoj razini pod nazivom *Ruksak (pun) kulture – umjetnost i kultura u vrtiću i školi, za razdoblje od 2015. godine do 2020. godine*. Do sada je u programu sudjelovalo više od 25 000 djece i mladih, a kroz razne programske aktivnosti uključeno je više od 100 gradova i općina koji pripadaju potpomognutim područjima s niskim indeksom razvijenosti. U program su uključene škole i vrtići koje većinski pohađaju i djeca pripadnici nacionalnih manjina. U 2018. godini osmišljen je *Ruksak (pun) kulture za djecu tražitelja azila* te je izvedeno nekoliko radionica u dvije škole i dva dječja vrtića u Zagrebu i Zadru za koje je dobivena informacija da imaju najviše djece tražitelja međunarodne zaštite.

Savjet za nacionalne manjine raspodjeljuje udrugama i ustanovama nacionalnih manjina sredstva Državnog proračuna osigurana za potrebe nacionalnih manjina, odnosno za ostvarivanje programa kulturne autonomije nacionalnih manjina, koji obuhvaćaju programe informiranja i izdavaštva, kulturnog amaterizma i manifestacija, programe koji proizlaze iz bilateralnih sporazuma i ugovora i programe stvaranja pretpostavki za ostvarivanje kulturne autonomije nacionalnih manjina. Iz Državnog proračuna, za programe kulturne autonomije nacionalnih manjina 2007. – 2018 raspodijeljena su sredstva u iznosu od 434.851.360,00

kuna. U istom razdoblju za materijalne pretpostavke za ostvarivanje kulturne autonomije²³ dodijeljeno je 8.422.000,00 kuna. Od 2013. godine ovo financiranje usmjereno je prvenstveno na romsku nacionalnu manjinu u skladu s obvezama utvrđenim u *Nacionalnom programu za Rome i Akcijskom planu Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015.*

Članak 6. – Sudska zaštita

Ustav Republike Hrvatske jamči pravo na pravni lijek u članku 18., stavku 1. i to pravo je neizostavna sastavnica zaštite temeljnih prava i sloboda čovjeka i građanina.

Članak 7. – Mjere poduzete za prevladavanje predrasuda i diskriminacije

Tijekom izvještajnog perioda organizirane su brojne kampanje, konferencije, seminari, okrugli stolovi i radionice te provedene razne aktivnosti na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razni s ciljem podizanja svijesti javnosti, stručnjaka i posebnih ciljanih skupina o ljudskim pravima, nediskriminaciji i pravima manjina. Primjerice, od 2008. godine Republika Hrvatska sudjeluje u Kampanji Vijeća Europe „Dosta!“ usmjerenoj na podizanje svijesti o predrasudama i stereotipima vezanima uz Rome te suzbijanje svih oblika diskriminacije. Redovito se organiziraju i seminari za medijske nakladnike, urednike i predstavnike civilnog društva, a Fond za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija dodjeljuje sredstva za proizvodnju programskih sadržaja namijenjenih nacionalnim manjinama.

Vlada Republike Hrvatske posebnu pažnju posvećuje suradnji s organizacijama civilnoga društva. Tako od 2002. godine djeluje Savjet za razvoj civilnoga društva²⁴ kao savjetodavno tijelo Vlade koje sudjeluje u kontinuiranom praćenju i analizi javnih politika koje se odnose i/ili utječu na razvoj civilnoga društva u Hrvatskoj, u kojem uz predstavnike tijela državne uprave djeluju i predstavnici organizacija civilnoga društva iz različitih sektora te se kontinuirano razvija suradnja i financiraju programi i projekti udruga koji su usmjereni na zaštitu ljudskih prava i prava nacionalnih manjina kao i na promicanje tolerancije i suzbijanje diskriminacije.

---

²³ Savjet za nacionalne manjine financira i programe usuglašene s tijelima državne vlasti te JLP(R)S kojima se stvaraju materijalne pretpostavke za ostvarivanje kulturne autonomije nacionalnih manjina kroz pomoć u održavanju ili izgradnji domova kulture, nabavi opreme i stvaranju prostornih i drugih uvjeta za djelovanje udruga i ustanova.

²⁴ Stručne i administrativne poslove za Savjet za razvoj civilnoga društva obavlja Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

S obzirom na to da je Zakon o suzbijanju diskriminacije stupio na snagu 1. siječnja 2009. godine, a ulogu središnjeg tijela za njegovo provođenje preuzeo pučki pravobranitelj, ULJPPNM u suradnji s Uredom pučke pravobraniteljice i udrugom Centar za mirovne studije u sklopu PROGRESS projekta „Potpora provedbi Zakona o suzbijanju diskriminacije“ provodio je sveobuhvatnu nacionalnu kampanju s ciljem podizanja svijesti javnosti o problemu diskriminacije i upoznavanja građana s institucijom zaduženom za suzbijanje diskriminacije. Tada je provedeno i objavljeno prvo istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije. Ured pučke pravobraniteljice je proveo slično istraživanje i 2012. godine.

Od 2011. godine dodjeljuje se i nagrada poslodavcima pod nazivom *Ključna razlika* kako bi se prepoznalo i promoviralo one poslodavce koji svojim kvalitetnim praksama potiču raznolikost u radnom okruženju i bore se protiv diskriminacije.

Od 2012. godine organiziraju se i provode seminari i edukativne radionice o Zakonu o suzbijanju diskriminacije za predstavnike/ce regionalne i lokalne samouprave, javnih službi, županijskih koordinacija za ljudska prava, koordinatorice/ce za ravnopravnost spolova, povjerenike za etiku i za ljudska prava iz tijela državne uprave.

Od 2015. godine kontinuirano se održavaju edukacije iz antidiskriminacijskog zakonodavstva i politike EU-a namijenjene osobama zaposlenim u sustavima upravljanja i kontrole EU fondova. Edukacije se održavaju u Državnoj školi za javnu upravu, a nositelji edukacija su Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije i Ministarstvo rada i mirovinskog sustava.

Ministarstvo uprave je 2017. godine završilo provedbu IPA TAIB (*Transition Assistance and Institution Building*/Pomoć u tranziciji i izgradnji institucija) projekta pod nazivom „Potpora učinkovitoj provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina“, u okviru kojeg je uspostavljen e-Sustav za praćenje provedbe prava nacionalnih manjina iz djelokruga Ministarstva uprave koja se ostvaruju na razini JLP(R)S.

Građanski odgoj i obrazovanje temeljeno na ljudskim pravima (nadalje: GOO) postupno se uvodio u odgojno-obrazovni sustav²⁵. U razdoblju od 2010. do 2014. godine Ministarstvo znanosti i obrazovanja je pokrenulo i provelo izradu kurikuluma te nakon javne rasprave

---

²⁵ Prvi Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava izrađen je, objavljen i upućen svim školama u Republici Hrvatskoj 1999. godine.

donio Odluku o Programu međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole. U školskoj godini 2014./2015. započela je njegova obvezna provedba u svim osnovnim i srednjim školama. U Kurikulumu GOO-a stavljen je snažan naglasak na poštivanje ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije na način da je utvrđena ljudsko-pravna, interkulturalna, društvena i politička dimenzija građanske kompetencije koja se sustavno razvija od 1. razreda osnovne škole do kraja srednje škole. U svrhu provedbe, Agencije za odgoj i obrazovanje je intenzivirala stručno usavršavanje te je proveo pripreme učitelja i nastavnika, kojima je do 2018. godine, obuhvatilo 56 289 odgojno-obrazovnih djelatnika.

U sklopu Cjelovite kurikularne reforme pripremljeni su novi kurikulumi za međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje, Osobni i socijalni razvoj, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije, Održivi razvoj, Poduzetništvo, Zdravlje i Učiti kako učiti te je krajem 2018. završena javna rasprava o prijedlozima odluka o donošenju kurikuluma za navedene međupredmetne teme za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj i prijedlozima odluka o donošenju kurikuluma za navedene međupredmetne teme s čijom se provedbom započinje u školskoj godini 2019./2020. Spomenute međupredmetne teme prema novom kurikulumu eksperimentalno se provode u 76 osnovnih i srednjih škola uključenih u eksperimentalni program *Škola za život*. Program Građanskog odgoja se, osim međupredmetno, provodi i kroz cjelokupni školski kurikulum, na satovima razredne zajednice te kroz različite školske projekte i druge aktivnosti. Program se u manjem broju osnovnih škola provodi i eksperimentalno kao zaseban izborni predmet u 8. razredima, a sukladno prijavi na javni poziv Ministarstva znanosti i obrazovanja. U pripremi su i drugi obrazovni materijali za učenike i edukacije i materijali za učitelje i nastavnike.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje posebnu pažnju posvećuje unapređivanju odgoja i obrazovanja univerzalnih općeprihvaćenih vrijednosti i ljudskih prava u hrvatskom obrazovnom sustavu (solidarnost, sloboda govora, nediskriminacije, pluralizam, demokracija, vladavina prava, tolerancija, ravnopravnost) organizacijom stručnih skupova za učitelje/nastavnike, stručne suradnike i ravnatelje u okviru programa kontinuiranog profesionalnog razvoja. Za nastavnike se organiziraju i stručni skupovi na temu „Poučavanje o holokaustu i sprečavanju zločina protiv čovječnosti“.

U 2018. godini održano je 50 stručnih skupova za odgajatelje, učitelje i nastavnike koji nastavu izvode na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Agencija za odgoj i obrazovanje svake

godine organizira smotru projekata iz područja *Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo* za učenike osnovnih i srednjih škola.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja kontinuirano financira projekte udruga koje djeluju u području izvaninstitucionalnoga odgoja i obrazovanja djece i mladih u području zaštita i promicanje ljudskih prava.

Uz potpore na nacionalnoj razini te brojne programe i aktivnosti na regionalnoj i lokalnoj razini velika potpora u Državnom proračunu osigurana je za financiranje rada udruga nacionalnih manjina u okviru *Operativnih programa za nacionalne manjine*²⁶, kod kojih se veliki dio aktivnosti odnosi na promicanje i poštivanje kulturne raznolikosti, a koji su usmjereni i na opću populaciju, a ne samo na pripadnike nacionalnih manjina.

---

²⁶S obzirom na specifičnosti pojedinih nacionalnih manjina, izrađeni su posebni operativni programi za srpsku, talijansku, češku, slovačku, mađarsku, albansku i romsku nacionalnu manjinu.

Popis relevantnih propisa i propisa navedenih u izvješću

Kazneni zakon (Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17 i 118/18)

Pravilnik o Fondu za poticanje pluralizma i raznovrsnih elektroničkih medija (Narodne novine, br. 150/13 i 2/17)

Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika (Narodne novine, broj 89/10 i 76/15)

Pravilnik o najmu stambenih jedinica (Narodne novine, broj 25/19)

Pravilnik o ostvarivanju materijalnih uvjeta prihvata (Narodne novine, br. 135/15 i 61/19)

Pravilnik o načinima i uvjetima ostvarivanja prava na smještaj azilanata, stranaca pod supsidijarnom zaštitom i stranaca pod privremenom zaštitom te sudjelovanja azilanata, stranaca pod supsidijarnom zaštitom i stranaca pod privremenom zaštitom u plaćanju troškova smještaja (Narodne novine, broj 3/16)

Pravilnik o načinu provođenja programa i provjeri znanja tražitelja azila, azilanata, stranaca pod privremenom zaštitom i stranaca pod supsidijarnom zaštitom, radi pristupa obrazovnom sustavu Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 89/08)

Pravilnik o provođenju pripreme i dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedostatno znaju hrvatski jezik (Narodne novine, broj 15/13)

Pravilnik o polaganju državne mature (Narodne novine, br. 1/13 i 41/19)

Pravilnik o prioritetima obnove i potpori za opremanje obiteljskih kuća i stanova (Narodne novine, broj 68/00)

Pravilnik o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 91/09)

Pravilnik o smještaju tražitelja azila, azilanata, stranaca pod supsidijarnom zaštitom i stranaca pod privremenom zaštitom (Narodne novine, broj 36/08 i 116/11)

Program povratka i zbrinjavanja prognanika, izbjeglica i raseljenih osoba (Narodne novine, broj 92/98)

Uredba o tarifi upravnih pristojbi (Narodne novine, broj 8/17, 37/2017, 129/2017, 18/2019 i 97/2019)

Uredba o utvrđivanju statusa bivših nositelja stanarskih prava i članova njihovih obitelji, te uvjetima i postupku njihovog stambenog zbrinjavanja (Narodne novine, broj 133/13)

Uredba o uvjetima za utvrđivanje i gubitak statusa izbjeglice, prognanika odnosno povratnika (Narodne novine, broj 133/13)

Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 5/14)

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (Narodne novine, br. 155/02, 47/10, 80/10, 93/11 i 93/11)

Zakon o azilu (Narodne novine, br. 79/07, 88/10 i 143/13)

Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (Narodne novine, br. 70/15 i 127/17)

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (Narodne novine, br. 143/13 i 98/19)

Zakon o državnim službenicima (Narodne novine br. 92/05, 140/05, 142/06, 77/07, 107/07, 27/08, 34/11, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, 37/13, 38/13, 01/15, 138/15, 61/17, 70/19, 98/19)

Zakon o elektroničkim medijima (Narodne novine, br. 153/09, 84/11, 94/13 i 136/13)

Zakon o hrvatskom državljanstvu (Narodne novine, br. 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15 i 102/19)

Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (Narodne novine, br. 116/99, 109/00, 53/03, 69/03, 167/03, 44/06, 19/07, 20/09, 145/10, 24/11, 93/11, 120/11, 19/15, 104/15 i 98/19)

Zakon o izvršavanju kazne zatvora (Narodne novine, br. 128/99, 55/00, 59/00, 129/00, 59/01, 67/01, 11/02, 190/03, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11, 125/11, 56/13, 150/13 i 98/19)

Zakon o javnom okupljanju (Narodne novine, br. 128/99, 90/05, 139/05, 150/05, 82/11 i 78/12)

Zakon o lokalnim izborima (Narodne novine, br. 144/12, 121/16 i 98/19)

Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (Narodne novine, br. 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17 i 98/19)

Zakon o najmu stanova (Narodne novine, br. 91/96, 48/98, 66/98, 22/06 i 68/18)

Zakon o obnovi (Narodne novine, br. 24/96, 54/96, 87/96, 57/00, 38/09, 45/11, 51/13 i 98/19)

Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (Narodne novine, br. 51/00 i 56/00)

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Narodne novine, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 7/17, 68/18 i 98/19)

Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (Narodne novine, br. 151/03, 110/07, 45/11 i 143/12)

Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (Narodne novine, broj 117/03)

Zakon o osobnoj iskaznici (Narodne novine, br. 62/15)

Zakon o područjima posebne državne skrbi (Narodne novine, br. 86/08, 57/11, 51/13, 148/13, 76/14, 147/14, 18/15 i 106/18)

Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (Narodne novine, broj 76/09, 92/14 i 73/13)

Zakon o popisu stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj (Narodne novine, broj 92/10)

Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica (Narodne novine, br. 83/02 i 73/13)

Zakon o prebivalištu (Narodne novine, br. 144/12 i 158/13)

Zakon o primjeni Statuta međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava (Narodne novine, br. 175/03, 29/04, 55/11 i 125/11)

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (Narodne novine, broj 157/13, 152/14 i 39/18)

Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana (Narodne novine, br. 77/99, 133/02, 48/05, 74/09, 154/14 i 82/15)

Zakon o radu (Narodne novine, br. 93/14, 127/17 i 98/19)

Zakon o ravnopravnosti spolova (Narodne novine, br. 82/08 i 69/17)

Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 147/14, 123/17 i 118/18)

Zakon o Registru vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina (Narodne novine, br. 80/11, 34/12 i 98/19)

Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17 i 98/19)

Zakon o sportu (Narodne novine, br. 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16 i 98/19)

Zakon o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima (Narodne novine, br. 106/18 i 98/19)

Zakon o strancima (Narodne novine, br. 130/11, 74/13, 69/17 i 46/18)

Zakon o sudovima (Narodne novine, br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16 i 67/18)

Zakon o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine, br. 85/08 i 112/12.)

Zakon o udrugama (Narodne novine, br. 74/14, 70/17 i 98/19)

Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj (Narodne novine, br. 51/00 i 56/00)

Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Narodne novine, broj 100/18)

Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (Narodne novine, br. 92/14 i 98/19)

Popis priloga

Prilog 1. Broj pripadnika nacionalnih manjina – dužnosnici, službenici i namještenici

Prilog 2. Stanovništvo prema narodnosti – detaljna klasifikacija – Popis 2011.

Prilog 3. Kazneno djelo rasne i druge diskriminacije 2007.-2018.

Prilog 4. Tablični prikaz raspodjele sredstava iz Državnog proračuna za programe kulturne autonomije nacionalnih manjina 2007. – 2018.